

Nizaməddin SƏMSİZADƏ

Azərbaycanın Şimal bölgəsinin ədəbi mühitində şair-publisist Zakir Bayramlı 4 şeir, 7 publisistika kitabının, 1 "Seçilmiş əsərlər" in müəllifi kimi tanınır. Ömrünün 73-cü məqamını yaşayan şair holo qələmi alından yərə qoymayıb. Bu yazı şairin son il-rədo yazdığı qəzəl, rübai və bayatılar barəsində bəzi mülahizələrdən ibarətdir.

Qəzəl lirik növün ən zərif janrlarından biridir. Yaxın Şərqi ədəbiyyatlarında qəzəlin üç böyük ustadı olub: Ərəb ədəbiyyatında Əbu Nüvas, farslarda Hafiz Şirazi, türk ədəbiyyatlarında Mövlana, Məhəmməd Füzuli! Ədəbiyyatında Füzuli kimi düha olan xalqın səri, özü də qəzəllən olmaq müşkül məsələdir. Füzulidən sonra kim qəzəl yazıbsa, onun kölgəsindən çıxma bilməyib - Seyid Əzim və Əliqə Vahid onun ənənələrini müəyyən qədər davam etdirib. Bu gün də qəzəl yazılır, xüsusilə, Bakı ədəbi mühitinin nümayəndələri qəzəl janrını dəbdəb düşünməyə qoymur, onu yaşatmağa çalışırlar. Ərəb ədəbiyyatının janrı olan qəzəli Füzuli "xərdiməndlər sənəti" adlandırır. Qəzəl aruzu, əruz də qəzəli yaradıb. Zakir Bayramlı da ələ bu istiqamətdə qəzəl yazır. O, qəzəlləri-nin əsasən əruzun rəməli bəhrində yazır. Qəzəllərdə ərəbdə fars sözləri az işlənir. Onları oxuyarkən şairin Vətən sevgisini, torpağa nə qədər bağlı olduğunu duyursan...

"Vətən" rədifli qəzəldə şairin doğma Azərbaycanca olan coşğun məhəbbəti ifadə olunub:

*Borchıyay biz hamımız verməyə bir can Vətənə,
Edarik istəş hər an onu qurban Vətənə.*

*Gəzmışk çöllərini, dağ və düzənliklərini
Bu gözəllikdə görüb, olmuşay heyran Vətənə.*

*Gəzir azad, doluşır dünyanı şən-şəhrətini
Yerliş söz deməyə bir belə dövrən Vətənə.*

*Biz bu gün şad yaşayırıq, güclü cəmiyyəti qururuq
Baş ayır "Xəzər" kimi bir böyük ünvan Vətənə.*

*Konlunu şad elə, Zakir, demə təkdir obamız,
Yaradır ta ki, qədim Ulu Şabran Vətənə.*

Ulu Şorqin, qədim Azərbaycanın fəlsəfi musiqisi, dərki duyğular sənəti muğam haqqında musiqişünaslar, yazıçılar, şairlər çox yazıb. Bu ecazkar musiqi haqqında ən qiymətli, monalı əsərlərdən biri Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin "Muğam" poemasıdır. O, muğamın müxtəlif şöbələrinin - "Şur"un, "Çaharqah"ın, "Segah"ın, "Rast"ın, "Bayatı-Şiraz"ın dolğun poetik-fəlsəfi obrazını yaradır və sonra deyir:

*Daş üçrəklərdə yunib daşları yandırdı muğam,
Haqqı düşünən olanı haqqı tanıdırdı muğam.*

Lirik janrlar müasirlik müstəvisində

Zakir Bayramlının qəzəl, rübai və bayatılarının yüksək sənət faktları olması iddiasında deyilik. Fəqət, bunu hiss edirik ki, o, sözə hörmətlə yanaşır ona səmimi duyğularını etibar və etiraf edir, bədii sözlə xalqına xidmət etmək istəyir.

*Nə gümən eyləmişəndəki tilsimləri sən
Kürü ahıyla qururdu, sahl yandırdı muğam.*

*Onun hər guşası bir xətirə, bir canlı kitab,
Keçilən yolları hərdən bizə andırdı muğam.*

*Çox kitablar oxudum, zənn eylədim baxıyırdım,
Məna çox mətləbi ahəstəcə qandırdı muğam.*

Bes XXI əsrin müasir şairi Zakir Bayramlı nə düşünür, necə yazır?!

"Muğam" rədifli qəzəldə şairin milli musiqimizə, onun ritm və ahənginə, musiqimizin şahı sayılan muğamlarını... xüdəndən bələddliyi, hüsn-i rəğbəti ifadə olunur:

*Heyran qoyur ən duyğusuz insanı muğamat,
Daim yaşadır bizlərə xoş anı muğamat.*

*Duyduqca dərinəndə necə ecazkar olurmuş,
Hopduqca cana pak edir imanı muğamat.*

*Yurdun bu sənət sərvəti, şah musiqi janrı
Xalqın ədəbi, ərkanı, ırfanı muğamat.*

*Zakir, yar əgər musiqi zövqünə ona ruh ver
Canlandırta şeirindəki misranı muğamat.*

Füzuli deyirdi ki, "qəzəl eşqdır". Zakir də qəzəl yazarkən bu həqiqəti - qəzəlin eşqlə, ən ilti hiss olan sevgi ilə bağlılığına biganə qalmayıb. Dünyadakı bütün canlılara xas olan bu şahı duyğunun insan ömrününün bozayı olduğunu olvan boyalarla qələmə alıb.

*İnsanlıq hər yerdə şərafətli məhəbbət
İnsanlıqı təsdiqə şahadəti məhəbbət.*

*Mərhəmə sayılır cümlə bəşar nəslinə hər an
Qəlbənd yol alıb, qəlbə səyahəti məhəbbət.*

*Zakir, eşit, insanlı olan yerdədi sevgi
Hər canlı həyatında səadəti məhəbbət.*

Azərbaycan ədəbiyyatında xüsusi yeri olan əruz vəznində 4 misralıq şeir formasında yazılan rübai janrı geniş yayılmışdır.

Zakirin qoluma aldığı rübailərdə əsasən dünyanın fəlsəfi izahı, Vətən məhəbbəti və yurd sevgisi, həyat eşqi, eşq dərdi və həzzi tərənnümü olunur.

*Fələk nə kələkdir göstərir belə,
Yolumu külləklə kəsdirir belə.
Gücü çatmayacaq həyat eşqimə
Nahaq külləkləri əsdirir belə.*

*Dünya bir gəmidir həyatı yoxdur,
Qorxunc, vahiməli həyətə yoxdur.
Üzür kainatın sonsuzluğunda
Göylərdən ayırmaq niyyəti yoxdur.*

*Deyirlər, bu dünya düzələn deyil,
Durmadan fırlanır, düz gələn deyil.
Üzüm ürəyini, narahat olma,
Qopub məhvindən üzülən deyil.*

"Ərs ədəbiyyatında Ömər Xəyyam, Azərbaycan poeziyasında Məhsəti Gəncəvinin rübailəri məşhurdur. Əksər klassiklərimiz, o cümlədən Qazi Bührənəddin, Nəsimi, Füzuli bu "nəzmü-nazik", həcmeçə kiçik-məzmunca böyük miniatur fəlsəfi janrdə gözəl əsərlər yaratmışlar. Təqdirəlayiqdir ki, Zakir Bayramlı da ö. mkanları hüdədunda bu ənənəni davam etdirir. Ənənəyə cəsarət-lə sədəqət göstərir:

*Bu dünya yaşayır mənim içimdə,
Elə özüm kimi, özüm biçim də.
Bu kiçik dünyanı, mən yaratmışam
Tanrıdan izni var onu seçimdə.*

Zakir Bayramlının Vətənə, torpağa həsr olunmuş rübailəri də ritorikadan uzaq, ürək-dən, məhəbbətdən gələn səmimi şeir nümunələridir.

*Dünyanı vətənim bilməliyəm mən
Doğulub, yaşayıb, ölməliyəm mən
Vətəni əbədi yaşamaq üçün
Dünyaya təzədən gəlməliyəm mən.*

*Gəzib dolansın da qürbət elləri
Bəzən öyrənsən də özge dilləri
Vətənin var isə dərsəcaqsan
Bitəcək qəlbində vətən gülləri.*

Rübai yazmaq, lakin sevgi, məhəbbət barəsində öz düşüncələrini nozme çökməmək mümkün deyil. Çünki lirikamızın mövzusu da, cəvhəri də "uca göylərin məhrəbi" (Nizami) Eşqdır.

*Sözümə can dedin, canım odlandı,
Şəkərim, söylədin ağzım dadlandı.
O qədər səhrinə düşdüm sözlərin,
Məsti-xumar oldum, ağlım aldandı.*

*Nə fərqi dünyanın harasındayam,
Bir dəli ceyranın sevdəsindəyam.
Mənim ünvanımı axtaran olsa
Dünyanı sevnərlər sırasındayam.*

*Qaldır kirpiyini, gözünü göstər,
Gizlətmə gözümdən, üzünü göstər.
Sevirəm deməyə nə var ki, sözlə
Mənə məhəbbətin özünü göstər.*

Mövzu rəngarəngliyinə görə lirik xalq şeirinin ənənələrinə sədiq olan Zakir Bayramlı bayatıda da qələminə sinayıb. Doğma həcamızın poetik yavrusu olan bayatılarda Vətən həsrəti, nakam sevginin "nəzmü-nazik", həcmeçə kiçik-məzmunca böyük miniatur fəlsəfi janrdə gözəl əsərlər yaratmışlar. Təqdirəlayiqdir ki, Zakir Bayramlı da ö. mkanları hüdədunda bu ənənəni davam etdirir. Ənənəyə cəsarət-lə sədəqət göstərir:

*Ən gözəl yar Vətəndir,
Vətən ruhdur, bədəndir.
Üzüm ruhu bədəndən,
O səni var edəndir.*

*Dünya mülkü genişdir
Hər yan yoxuş, enişdir
Vətənsiz, yurdsuz olmaq
Dünyada müşkül işdir.*

*Tərifləmə yad eli
Doğma olmaq yadelli
Öz elini sevməyən
Ya nadandır, ya dəli.*

Zakir Bayramlının məhəbbət bayatıları da səmimi duyğulardan rəng alıb, süslənib.

*Mənim yarım gözəldir,
Gözəlliyi özəldir.
Bir eybi var, görüşdə
Yaxtı kəsib, gödəldir.*

Zakir Bayramlının qəzəl, rübai və bayatılarının yüksək sənət faktları olması iddiasında deyilik. Fəqət, bunu hiss edirik ki, o, sözə hörmətlə yanaşır ona səmimi duyğularını etibar və etiraf edir, bədii sözlə xalqına xidmət etmək istəyir.